

Славица Тасевска Николовска
Лиценциран тренер за дислексија

креативност
имагинација
визуелност
аудитивност

Прирачник

За идентификација
и поддршка на учениците со

дислексија

www.disleksija.org.mk

Проектот "Инклузивни образовни политики за учениците со дислексија" е финансиран од Фондацијата Отворено општество - Македонија. Содржината на овој прирачник е единствена одговорност на авторот и на Здружението за дислексија АЈНШТАЈН, и на ниту еден начин не може да се смета дека ги изразува гледиштата и ставовите на Фондацијата Отворено општество - Македонија.

Прирачник за идентификација и поддршка
на учениците со дислексија

Скопје, 2017

Издавач: Здружение за дислексија "АЈНШТАЈН"

Уредник: Дамјан Николовски

Дизајн: Мартин Трајановски

Лектор: Ристо Бојчев

Печат: График Мак Принт

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски",
Скопје

159.953:616.89-008.434.53]:37.064.2(035)

376-056.264(035)

ТАСЕВСКА Николовска, Славица

Прирачник за идентификација и поддршка на учениците со
дислексија / подготвил Славица Тасевска Николовска. - Скопје :
Здружение за дислексија Ајнштајн, 2017. - 33 стр. ; 30 см

Содржи и: Анекс

ISBN 978-608-66138-0-8

а) Дислексија - Ученици - Педагошки аспекти - Прирачници
COBISS.MK-ID 105032202

СОДРЖИНА

Што е, а што не е дислексија	5
Кога треба да се користи терминот дислексија	7
Профил на ученик со дислексија	8
Идентификација на дислексијата	14
Премин во предметна настава	21
Познати личности со дислексија	22
Анекс 1 ФОРМУЛАР ЗА ПРОВЕРКА И СЛЕДЕЊЕ.....	24
Анекс 2 ЛИСТА ЗА ПРОВЕРКА.....	34
Анекс 3 ГЕНЕРАЛНИ СТРАТЕГИИ ЗА ПОДДРШКА	38
Корисни линкови	43

---

1. Што е, а што не е дислексија

Децата во својата најрана возраст интензивно се развиваат и се осознаваат себеси и опкружувањето на секој можен начин. Низ игра децата го истражуваат и го откриваат светот околу нив, развивајќи способности да комуницираат со возрасни и други деца. Во најраното детство, односно во предучилишната возраст од детето се очекува да има развиено комуникациски и социјални вештини, да има добра координација при одење, трчање и скокање како и да има развиени вештини да ракува со мали предмети и да фаќа дофрлен предмет со сигурност и контрола. Исто така, од дете во предучилишна возраст се очекува да препознава форми, облици, количини како и да има смисол за рима и ритам. Детето во предучилишна возраст е истражувач, љубопитно е за неговото опкружување, за светот околу него и очекувано е постојано да поставува прашања за сè што не му е познато.

Во најраната возраст децата може да покажуваат интерес за најразлични нешта. Така на пример, некои деца сакаат да цртаат или да моделираат. Други пак се одлични при комуникација и имаат вокабулар својствен за понапредна возраст или пак покажуваат афинитети кон спорт или музика.

Со отпочнување на формалното образование, кога започнува процесот на описменување и стекнување на вештини за читање, пишување или математика, одреден број на деца се соочуваат со тешкотии при совладување на овие вештини и во подолг временски период. За децата кои имаат ваков вид на тешкотии велиме дека имаат **„специфични тешкотии при учењето“**.

Терминот „ Специфични тешкотии при учењето е термин кој се однесува на различности или тешкотии при совладување на одредени аспекти од процесот на учењето. Најчести „специфични тешкотии при учењето “ се дислексија, диспраксија, недостиг на внимание со или без хиперактивност – АДД и АДХД, дискалкулија и дисграфија.

Зборот дислексија потекнува од грчкиот збор „dys“ што значи тешкотија и „lexis“ што значи јазик, или дислексија може да има значење „тешкотии со зборови“. За дислексијата не постои унифицирана дефиниција, различни држави употребуваат различни зборови за состојбата која предизвикува тешкотии во процесот на учење, посебно при: читање,

спелување, пишување и некогаш математиката. Големiot број на различни дефиниции за дислексијата произлегува од различните претпоставки за причините поради кои постои дислексијата. Сепак сите се согласуваат со ефектите кои произлегуваат од оваа состојба.

Дислексијата може да се опише како континуитет на тешкотии при читање, пишување или спелување кои опстојуваат и понатаму и покрај правилно зададени инструкции и имплементирани соодветни образовни техники. Тешкотиите не се однесуваат на когнитивните способности и не мора да се типични во други области кои не зависат од читање и пишување.

Влијанието на дислексијата како бариера при учење најчесто се одразува во :

- Аудитивно и /или визуелно процесирање на информациите кои се поврзани со пишаниот и говорниот јазик;
- Фонолошка свесност;
- Говорно јазични вештини и флуентно читање;
- Краткотрајна и работна меморија;
- Секвенционирање и просторна ориентација;
- Вештини со броеви и количини;
- Организациски вештини;
- Однесување.

Дислексијата не е предизвикана од лоши училишта, не е предизвикана од лоша наставна практика, ниту пак од несовесни родители или пак од тешки услови за живот во домашната средина. Овие фактори може да ги направат работите потешки за дете со дислексија, но никако не може да предизвикаат детето да развие дислексија.

Важно е да се нагласи дека не сите тешкотии при учењето се предизвикани од дислексијата. Еден ученик може да има тешкотии при учење предизвикани и од други фактори кои не се поврзани со дислексија, како што се:

- Оштетен вид;
- Оштетен слух;
- Фактори во раното детство кои влијаат на адаптацијата на детето во училиште;
- Несоодветни образовни техники на подучување;
- Јазично – говорни тешкотии;
- Социјални и културолошки фактори (на пример: во семејството не му се придава важност на образованието);
- Емоционални пореметувања;
- Ментална ретардација.

КОГА ТРЕБА ДА СЕ КОРИСТИ ТЕРМИНОТ „ ДИСЛЕКСИЈА“

Важно е да се нагласи дека дислексијата не претставува болест и во никој случај не треба да се зборува за дислексијата како „дијагноза“ што претставува медицински термин. Кога се зборува за состојбите со отежнато читање и пишување треба да се зборува за идентификација или препознавање на дислексија како тешкотија.

Родителите, класните раководители како и училишните психолози и педагози треба да работат и да разговараат со ученикот во врска со одлучувањето дали терминот дислексија треба или не треба да се користи, откако е препознаена дислексијата кај ученикот. Во секој случај треба да се земат во предвид индивидуалните и општествените околности при донесување на ваква одлука. Важно е за ова прашање да се разговара со родителите и со детето за да се утврдат дали и кога сакаат да се користи овој термин.

Голем број на деца кои имаат проблеми со читањето и пишувањето, често се етикетирано како глупави, мрзливи, а во некои случаи и како ретардирани. Со оглед на фактот дека учениците со дислексија се со просечна и најчесто со натпросечна интелигенција, разбирливо е дека ќе доживуваат фрустрации и лоша слика за себе, што понатаму може да се рефлектира и во начинот на однесувањето. Досегашните искуства покажуваат дека учениците ја претпочитаат етикетата дислексија наспроти другите навреди кои ги добиваат од соучениците, наставниците и родителите. Веројатно, сознанието дека имаат дислексија ги спречува

овие ученици да се обвинуваат себеси за одреден неуспех во училиште и да имаат позитивен пристап кон проблемите.

Сепак, именувањето на еден ученик како дислексичар има и одредени ризици, особено во услови на недоволни познавања на состојбата од страна на наставниците и недоволно развиената свест и неинформираност за дислексијата кај учениците и родителите. Едукацијата на наставниците, психолозите, педагозите и дефектолозите е круцијален фактор за решавање на овој проблем и за подобрување на условите за образование на децата со дислексија.

ПРОФИЛ НА УЧЕНИК СО ДИСЛЕКСИЈА

Neil MacKay (2005) – Креаторот на концептот за „Dyslexia friendly school“ ја опишува дислексијата како разлика во учењето која може да предизвика тешкотии при стекнувањето одредени вештини. Бидејќи, дислексијата претставува континуитет, не сите ученици со дислексија ќе се соочуваат со исти тешкотии при учењето, ниту пак исто ќе се однесуваат. Учениците со дислексија имаат силни страни или тешкотии во различни домени, во помала или поголема мера. Ова зависи од видот и степенот на дислексијата, од возраста на ученикот и од видот на образовна поддршка што ја добиваат. Многу е важно да се нагласи дека често тешкотиите кои ги имаат учениците со дислексија се избалансирани со одредени предности карактеристични за нив (McGregor, 2007; Neil MacKay, 2005) како што се:

- Ефективни орални презентации;
- Добри концептуални способности;
- Способности за решавање на проблемите;
- Живописна имагинација;
- Креативно размислување;
- Аналитичко размислување;
- Способност да се види „поголема слика“;
- Силно развиена интуиција.

Ученик со дислексија може да има тешкотии во сите или некои области. Многу од наведените тешкотии можат да се јават кај децата до осумгодишна возраст што не значи дека детето има дислексија.

Загриженоста во врска со дислексијата треба да се појави само ако таквите тешкотии продолжат и покрај дополнителна поддршка, и / или кога тие се комбинирани со голем број други тешкотии од наведените:

Читање:

- Тешкотии со дешифрирање на пишани зборови;
- Бавно читање кое нема флуентност;
- Го губи местото при читање или користи прст / маркер за да го одржи местото;
- Тешкотии со разбирање на прочитаното;
- Има тешкотии во изборот на најважните точки од пасусот;
- Невообичаен изговор на зборовите кога чита гласно;
- Монотono читање без примена на интерпункција;
- Чита зборови со погрешен редослед;
- Прескокнува или повторува зборови, или редови;
- Заменува или додава слогови;
- Се збунува од слични зборови (на пример, до / од, на / па, лов / лев);
- Тешкотија да го забележи растојанието меѓу зборовите во текстот;
- Слаба фонетска свесност (на пример, тешкотии при делењето на зборовите на слогови или поединечни гласови);
- Додава членови на зборовите кога тие не се членувани (на пример, „врата“ може да го прочита „ вратата“);
- Тешкотии за да направи разлика помеѓу визуелно слични букви- често ги меша (к-ќ , њ-љ, п-н, м- и, а-е, ш-Е, ц-ц) аритметички симболи (+ - x) и броеви (6-9, 7-4, 6-5, 2-5).

Пишување:

- Неопределена доминација на рацете;
- Неправилно држење на моливот;
- Неправилно држење на телото и положбата на хартијата;
- Тешкотии при формирање на буквите;
- Неуредно и неразбирливо пишување;

- Ги заменува визуелно сличните букви (е/а, ц/ц, п/г, љ/њ, ж/ш);
- Ги превртува зборовите (тепих/петих, шпагети/пашгети, од/до);
- Лошо и непостојано растојание меѓу буквите, зборовите и редовите;
- Тешко се задржува на линијата за пишување;
- Тенденција за мешање на големи и мали букви;
- Збунетост со едноставна интерпункција;
- Тешкотии со пишување на слушнати зборови (диктат);
- Тешкотии при препишување од книга или табла (го губат редот);
- Бавно пишуваат;
- Писмените работи не ги изразуваат реално, оралните вештини;
- Тешко фаќаат при белешки;
- Додаваат или испуштаат букви при пишувањето;
- Тешко им е да состават приказна по логичен редослед во писмен состав.

Броеви:

- Тешко памти редослед на броеви;
- Тешко го поврзува значењето на бројот со симболот за број;
- Проблеми со учење на математички факти;
- Превртување на броевите (639/693);
- Лошо формирање на броевите при пишување;
- Има тешкотии со разбирање на текстуални задачи;
- Може да разбере посложени математички концепти, а да има проблем со обични математички факти, собирање и одземање.

Говор и јазик:

- Проблеми со фонолошката свесност (тешкотии со рима и ритам, тешкотии со делење на зборот на слогови и гласови);
- Може да има одложен развој на говорот;
- Говорни нерегуларности;

- Мешање на слични букви по звучност во говорот (на пример, т/д, ж/ш, љ/њ, к/ф);
- Лоша артикулација;
- Збунувачка структура на речениците;
- Проблеми во наоѓањето на вистинските зборови (овој проблем честопати продолжува и во подоцнежните фази на развојот);
- Монотонијата на гласот;
- Изразувањето на идеи, чувства и мисли може да биде дезорганизирано и лошо секвенционирани;
- Нема можност да се следат вербалните упатства, особено низата инструкции;
- Тешкотија за учење странски јазик.

Просторна ориентација и време:

- Лошо чувство на насока (на пример, конфузија на лево и десно, проблеми со ставање на чевелот на соодветната нога – на помала возраст);
- Лоша просторна ориентација;
- Тешкотии со ориентација во времето (на пример, тешкотии да научат да го кажат времето, лошо организирање на времето, немање чувство колку време е потребно за одредена активност).

Моторни вештини:

- Лошата координација која резултира со очигледна несмасност;
- Тешкотии со самостојно облекување, фаќање, удирање и фрлање на топка;
- Има тешкотија да врзува врвци на патики, да закопчува копче или патент;
- Неправилно држење на моливот.

Меморија:

- Може да памти сосема солидно додека не наиде на збунувачки стимул (буква, збор, врева, број);
- Има тешкотии да се запомни низа од броеви, букви или упатства;
- Проблеми со меморирање на азбуката, денови во неделата, месеци во годината и таблица за множење;
- Слаба меморија за табели / формули;
- Тенденција да се забораваат имињата на луѓе или предмети;
- Заборава што сакал/а да каже додека некој друг зборува;
- Се збунува во средината на реченицата додека зборува – заборава што сака да каже;
- Лоша работна - краткотрајна меморија (честопати при силна концентрација да го прочита правилно зборот, заборава што прочитал).

Обработка на податоци:

- Слаба концентрација / краток распон на вниманието;
- Брзо губи интерес за примање на информации;
- Слабо одредува приоритети и не е вешт во организирање на работата;
- Бавно ги завршува зададените задачи;
- Има тешкотии со секвенционирање (на пример, редоследот на букви, зборови, приказни, датуми, идеи, настани или следење на низа инструкции);
- Променливост на способностите – она што го покажуваат како знаење денес, не значи дека истото ќе се случи и следниот ден. Променливоста може да биде од ден на ден или и од час на час;
- Не е во состојба да ги разбере посложените поставени прашања;
- Обработката на говорен и / или писмен јазик е бавна.

Однесување:

- Ниската мотивација за учење;
- Често се исклучува, изгледа дека не слуша и дека не ја следи наставата;
- Изгледа расеано;
- Има ниска самодоверба;
- Може да биде „одделенски клоун“ или да е екстремно повлечен;
- Брзо се заморува поради обемот на потребна концентрација и напор.

Се вели дека нема двајца дислексичари со ист вид на тешкотии. Ова значи дека знаците кои ги покажува еден ученик можат да бидат различни комбинации од горенаведените показатели. Учениците кои се соочуваат со дислексија, а кај кои истата не е препознаена, некаде после шестото одделение стануваат свесни дека се разликуваат од своите соученици, забележуваат дека и покрај вложениот напор не постигнуваат добар успех, можат да бидат исмеани за грешките кои ги прават при читањето и пишувањето, но може честопати да се обвинувани и од наставниците и од родителите дека не се трудат доволно. Поради ваквите околности во кои се наоѓаат, а со цел да ги избегнат навредливите етикети, тие почнуваат да градат широк спектар на стратегии за прикривање на недостатоците. Најчести одбранбени механизми кои ги доживуваат како „спас“ во ситуации каде постои можност да прават грешки се:

- Симулирање на болест (главоболка, болки во стомакот и сл.);
- Бегање од часови;
- Непримерно однесување заради одвлекување на вниманието на наставникот и соучениците во, за нив „ безбедна зона“;
- Учење напамет, без разбирање;
- Заземаат став пред соучениците дека други работи се поважни од образованието;
- Предаваат празни писмени работи;

- Одбиваат да одговараат на прашања од наставникот, иако го научиле градивото, ја наведнуваат главата и молчат;
- Знаоѓаат различни изговори за да не одат на училиште;
- Често се снаоѓаат, друг да ја сработи нивната задача, другари, брат, сестра или родители;
- Често остваруваат другарства со деца пред кои не мора да читаат или пишуваат.

Ваквите одбранбени стратегии кои ги применуваат учениците, го отежнуваат препознавањето на дислексијата како можна причина за слаб успех во училиште.

ИДЕНТИФИКАЦИЈА НА ДИСЛЕКСИЈАТА

Во развиените земји каде што дислексијата е позната повеќе од 30 години има разработени системи за идентификација на дислексијата.

Во нашата држава нема воспоставено процедури за идентификација на дислексијата и другите специфични тешкотии во учењето како што се дисграфија, дискалкулија, диспраксија или АДХД. Во согласност со направените истражувања во изминатиов период, утврдено е дека повеќе од 10 % од учениците можеби се соочуваат со дислексија поради што постигнуваат послаби резултати во текот на образованието. Затоа е неопходно наставниците, психолозите, педагозите и дефектолозите да се едуцираат и да ги прошируваат знаењата во оваа област за да можат навреме да ја препознаат дислексијата кај учениците, а потоа да им овозможат и соодветна поддршка.

Зошто е важно да се препознае дислексијата

- **За да се дефинираат потребите на ученикот;**
- **За да се организира соодветна интервенција;**
- **За да се превенира губењето на самовербата;**
- **За да се направи разлика меѓу потребите за различен стил на учење;**
- **За да се подобри општиот успех во одделението.**

Идентификувањето и оценувањето на дислексијата е тековен процес на собирање информации во текот на одреден временски период. Ова бара заеднички пристап и споделување на професионални знаења меѓу училишниот персонал, со цел ефикасно да се задоволат образовните потребите на учениците и да се промовираат техники за успешното учење.

Неформалното идентификување на дислексијата кај учениците кои имаат тешкотии со учењето, особено при читањето и пишувањето треба да се спроведе во самите училишта. Познавајќи ја природата на дислексијата како пречка при учење и познавајќи го профилот на учениците со дислексија, наставниците и стручниот кадар (психолог, педагог, дефектолог) во училиштето лесно ќе можат да ги препознаат областите во кои учениците наидуваат на пречки и притоа да им овозможат соодветна поддршка, во согласност со нивните потреби.

При идентификувањето на дислексијата потребно е да се изгради систематски пристап кој е опишан во следните чекори:

Чекор 1. Информирање на наставниците

Дислексијата како специфична тешкотија при читањето и пишувањето не е доволно позната на нашите простори од причини што за неа многу малку се зборува. Едуцираноста на наставниот и стручниот кадар во училиштата е на многу ниско ниво. Овој прирачник кој е наменет за психолозите и педагозите, содржи информации кои ќе ви помогнат да ги проширите вашите знаења за дислексијата и да им дадете соодветна поддршка на наставниците во нивната заложба да им помогнат на учениците кои се соочуваат со тешкотии при читањето и пишувањето. Затоа :

- Информирајте ги наставниците за дислексијата како состојба која создава тешкотии при читање и пишување;
- Информирајте ги наставниците за знаците на дислексија наведени во овој прирачник;
- Советувајте ги наставниците да водат евиденција за учениците кај кои забележале тешкотии во учењето (формулар за проверка Анекс 1);
- Запознајте ги наставниците со генералните стратегии за поддршка (Анекс 2).

Чекор 2.Набљудување и евиденција

Вообичаено, наставниците се први кои идентификуваат дали ученикот има потешкотии, иако понекогаш тоа може да биде родителот/старателот кој прв изразува загриженост. Наставникот е првата карика при препознавањето на тешкотиите кај учениците кои неочекувано покажуваат знаци на отежнато читање и /или пишување. Во текот на секојдневните часови наставникот треба да го набљудува ученикот и да води евиденција за:

- Различно ниво на способности во различни области;
- Разлики меѓу знаењето кое ученикот го покажува при усна и писмена проверка на знаењето;
- Брзина и точност на одговорите при вербалните инструкции;
- Точност при читањето;
- Колку е течно читањето;
- Брзината на читањето;
- Разбирање на прочитаното;
- Обрасци на однесување.

За лесно водење на евиденција за еден ученик, наставникот може да го користи формуларот за проценка која е дадена како **Анекс 1** на овој прирачник. Формуларот е преземен од Ирската асоцијација за дислексија и прилагоден е на македонски јазик.

Секако дека наставниците, училишните психолози и педагози може да креираат сопствени формулари за проверка по примерот на приложениот формулар, кои би дале доволно информации поврзани со знаците на дислексијата. Многу е важно податоците во формуларот да овозможат добивање на јасна слика за видот на тешкотиите со кои се соочуваат учениците и кои треба да бидат предмет на набљудување во наредниот период.

Пополнувањето на формуларот на почетокот од учебната година (период на први проверки на знаењата на ученикот) ќе овозможи да се добие една општа слика за слабите и силни страни на ученикот, и за областите во кои треба да му се посвети на ученикот повеќе внимание и поддршка. Забележаните податоци ќе помогнат за креирање на соодветните техники на подучување.

Доколку наставникот забележи голем дел од знаците кои се погоре наведени, од голема корист е да направи интервју со ученикот со цел да добие повеќе информации, кои исто така треба да бидат забележани во формуларот за проверка.

Од разговор со ученикот можете да дознаете многу за него. Затоа е потребно да се одвои време за разговор со ученикот во тивка атмосфера надвор од погледите на соучениците. Со поставување на прашања наставникот може да дознае што е за него лесно, а што тешко и кои стратегии ги применува за учење. Пристапот треба да биде пријателски за да може ученикот да ја почувствува желбата на наставникот да му помогнете. Еве некои корисни прашања што може да се постават:

- Кога читаш , што се случува со зборовите на страницата?
- Дали брзо се заморуваш кога читаш или пишуваш? Дали ти се заматуваат буквите? Или можеби мрдаат?
- Дали понекогаш те боли главата или стомакот кога читаш?
- Како се чувствуваш кога треба да прочиташ нешто на глас?
- Опиши го тоа чувство.
- Што е лесно, а што е тешко кога пишуваш?
- Како ги препишуваш зборовите од табла? Дали го гледаш целиот збор и го пишуваш или ја гледаш секоја буква посебно?
- Дали го губиш редот кога пишуваш или читаш?
- Како се чувствуваш кога ќе ти дадам неколку задачи одеднаш, на пример: да ја отвориш читанката на одредена страница и да прочиташ некој дел од текстот?
- Дали ти е тешко да запомниш што ви задавам за домашна задача?
- Дали ти пречи кога има врева во одделението?

Од посебно значење е наставникот да биде внимателен и прашањата да ги поставува преку разговорот со ученикот, за да не се чувствува ученикот дека е тестиран или испрашуван. На овој начин се воспоставува пријателска комуникација со ученикот.

Чекор 3. Информирање на наставниците

Доколку наставникот согледа поголем број од знаците на дислексија кои се наведени во овој прирачник треба да ги извести училишниот психолог и педагог за да се определат следните чекори за поддршка на тие ученици. Улогата на училишниот психолог и педагог е да ги упатат и информираат наставниците во стратегиите за поддршка на учениците со тешкотии. Пред сè, наставниците треба да бидат информирани за дислексијата како состојба која го отежнува читањето и пишувањето како и за знаците на дислексија.

Првиот чекор за поддршка на учениците кај кои се забележани неочекувани тешкотии при совладување на вештините за читање и пишување е примена на генералните стратегии кои се приложени како **Анекс 3**. Со овие стратегии треба целосно да бидат запознаени наставниците, за да можат да ги применат во секојдневната практика.

Чекор 4. Примена на генерални стратегии

Со примена на генералните стратегии, а за да се добијат јасни сознанија за напредокот на ученикот потребно е забележување на состојбата во формуларот за проверка при крајот на првото полугодие или после неколку месеци од наставата. Споредувајќи ги резултатите со почетната состојба, јасно може да се согледа дали тешкотиите се упорни и покрај примена на генералните стратегии за поддршка (**Анекс 3**).

Овие стратегии вообичаено даваат добри резултати. Кај учениците кои имаат послабо изразена дислексија, стратегиите ќе бидат доволни за тешкотиите да се надминат во првите неколку години од образованието.

Доколку постои загриженост, дека и покрај имплементирање на генералните стратегии за поддршка, нема напредок во совладување на тешкотиите и по неколку месеци, потребно е да се определи план за понатамошна поддршка на ученикот.

Чекор 5. Информирање на родителите

Во оваа фаза од неформалната проценка треба да бидат вклучени и родителите/старателите.

Повеќето родители се среќни кога разговараат за нивните деца. Понекогаш се свесни за одредени тешкотии со кои се сретнува детето, но нè секогаш и нè сите родители. Родителите знаат да бидат многу

чувствителни кога ќе бидат повикани во училиште заради одредени тешкотии во учењето на нивното дете.

Начинот на кој ќе им се пристапи на родителите при соопштувањето на сознанијата за нивното дете во однос на тешкотиите со кои се соочува, треба да биде внимателно анализиран со цел да се намали ризикот од непријатни ситуации и стрес кај родителите заради информациите кои ги примиле. Треба да се има во предвид дека повеќето родители не се информирани за дислексијата. Најдобри ефекти се постигнуваат ако со родителите разговараат наставникот/класниот раководител, училишниот психолог и педагог, настапувајќи како тим кој е загрижен за тешкотиите на ученикот и кој има искрена желба да помогне. Првата средба треба да биде информативна и тоа е најдобрата стратегија за почеток.

Родителите можат да бидат одличен извор на корисни информации кои ви се потребни за ученикот: Какво е однесувањето дома?, Дали има одбивност кон одење на училиште?, На кој начин ги работи домашните задачи? и др.

Откако ќе воспоставите двонасочна комуникација со родителите, добро е да ја пополните листата за проверка наменета за родителите (**Анекс 2**), заедно со нив. Доколку проценката е дека родителите не се чувствуваат спремни и дека се под притисок од добиените информации за да одговорат на прашањата, потребно е да се обезбеди копија од формуларот за да можат внимателно да го разгледаат дома. Освен информациите за тешкотиите поврзани со тешкотиите во учењето, од листата за проверка да дознаете дали има и други фактори кои влијаат на соодветното совладување на вештините.

Откако ќе го разбудите интересот на родителите за тешкотиите на нивното дете, тогаш треба јасно да им предочите во кои делови вашето училиште може да му помогне на ученикот. За таа цел можете да ја користите табелата за „генерални стратегии“.

Чекор 6. Вклучување на дефектолог како дополнителна поддршка

Во консултации со родителите и ученикот, доколку наставникот не може да согледа видливи знаци на подобрување на успехот на ученикот, може да се вклучи училишниот дефектолог кој би работел со ученикот на дополнителни часови. Дефектологот треба да примени техники на подучување, соодветни за лица со дислексија во областите во

кои се забележани тешкотии во учењето. Секако дека и дефектолозите треба да имаат познавања за начинот на подучување на децата со тешкотии во учењето, во зависност од тоа кои области се повеќе засегнати. При работа со ученикот дефектологот пред сè треба да го утврди стилот на учење кој најмногу му одговара на ученикот за да може да му даде соодветна поддршка при совладување на училишниот материјал.

Доколку ученикот подобро учи преку слушање, односно има аудитивен стил на учење како доминантен, тогаш поддршката треба да биде заснована на дискусии за темата која се обработува. Ученикот треба да се поттикнува да ги повторува работите што ги слуша. За учениците со аудитивен стил на учење важно е уште на почетокот на часот да бидат запознаени што ќе учат на часот и што ќе научат. На крајот на часот треба накратко да му се даде резиме за она што се зборувало на часот.

Учениците што имаат визуелен стил на учење подобро памтат доколку она што се зборува е проследено и со илустрации. За да се постигнат добри ефекти и полесно совладување на материјалот, треба да се применуваат илустрации, графикони, видеа или други визуелни средства.

Учениците со кинестетичко–тактилен стил на учење, најдобро учат преку допир и движење. На пример, полесно ќе ги научат буквите доколку ги моделираат со пластелин или ги испишуваат во воздух. Лесно може да ги вознемират надворешни звуци и движења и затоа е потребно да се обезбеди мирна средина за учење. Користење на маркери за обележување на клучните поими им го олеснува учењето. На овие ученици им се потребни чести кратки паузи при учењето.

Работата со дефектолог ќе му помогне на ученикот полесно да го совладува училишниот материјал и да покажува подобри резултати. Доколку дефектологот има дополнително образование за работа со ученици со дислексија, тогаш во голема мера може да помогне и во надминување на дислексичните тешкотии поврзани со читањето и пишувањето.

Чекор 7. Помош надвор од училиштето

Ученикот кој се соочува со тешкотии во читањето и пишувањето, треба да биде набљудуван во текот на училишната година и да се проценува напредокот од имплементираниите стратегии. Доколку напредок не се забележува и покрај промена на пристапот кон ученикот, и ако работата

со дефектологот не дава видливи резултати, тогаш родителите за тоа треба да бидат известени и советувани да побараат дополнителна помош од стручно лице, надвор од училиштето. Во поразвиените земји постојат национални агенции за поддршка на ученици кои имаат тешкотии со читање и пишување, а исто така постојат и голем број на приватни центри кои нудат услуги за корекција на дислексија. Корекцијата на дислексијата бара индивидуален пристап што подразбира работа само со еден ученик и тоа исклучиво со примена на

специјализирани методи за корекција на состојбата. Кај нас во Македонија сè уште дислексијата не е опфатена како посебна состојба во законската регулатива и не постои национално тело со специјализирани кадри кое би понудило поддршка за ученици со дислексија, па родителите се принудени да бараат помош на сопствен трошок во приватните центри и специјалисти за дислексија кои за жал кај нас ги има во многу мал број.

Родителите исто така можат да бидат советувани да се обратат во Здружението за дислексија Ајнштајн, кое е единствена организација во државата што се занимава со оваа проблематика. На веб страната на Здружението (www.disleksija.org.mk) може да се најдат многу корисни информации преку кои родителите дополнително ќе бидат мотивирани да им помогнат на своите деца.

ПРЕМИН ОД ОДДЕЛЕНСКА ВО ПРЕДМЕТНА НАСТАВА

Преминот од одделенска во предметна настава, како и преминот од основно во средно образование кај многу ученици може да предизвикаат вознемиреност и тешкотии при прилагодувањето на новите услови. Затоа, од големо значење за овој процес на транзиција е да се осигурате дека учениците се подготвени да се соочат со новите предизвици.

Доколку, учениците со дислексија се уверат и охрабрат дека наставниците во понатамошното образование ќе имаат разбирање за нивните тешкотии, преминувањето од одделенска во предметна настава ќе биде помалку вознемирувачко.

Класните раководители и предметните наставници кои ќе го преземат натамошното образование на ученикот со дислексија треба целосно да

бидат информирани за состојбата на ученикот и за неговите реални достигнувања во текот на изминатиот период.

За да се обезбеди понатамошна поддршка на учениците, одделенскиот наставник треба да ги сподели информациите предизвиците на ученикот врз основа на следењето на напредокот во текот на првите пет години од образованието или од периодот од кога почнало следењето на постигнувањата на ученикот. Споделените информации треба да содржат:

- Области во кои ученикот има континуирани тешкотии (читање , пишување, однесување, самодоверба);
- Примерок од писмена работа на ученикот;
- Техники кои се соодветни за работа со ученикот (усно или писмено проверување на знаењето, дополнително време за завршување на задачата, помал обем на домашни задачи, проверка на знаењето со поставување на прашања и сл.);
- Области за кои ученикот покажува интерес (музика, уметност, математика, спорт....);
- Силни страни на ученикот.

Доколку наставниците кои ќе го продолжат образованието на ученик со дислексија треба да имаат евиденција за профилот на ученикот, и доколку имаат дополнителна поддршка од училишниот психолог и педагог можат да дадат голем придонес за совладување на тешкотиите кај учениците. Дополнителна поддршка е примената на генералните стратегии за постапување со ученици со дислексија од страна на предметните наставниците.

ПОЗНАТИ ЛИЧНОСТИ СО ДИСЛЕКСИЈА

Многу познати личности кои го задолжиле светот со епохални откритија и кои дале огромен придонес во уметноста, науката, спортот, политиката и други области, имале дислексија. Алберт Ајнштајн, Томас Едисон, Агата Кристи, Волт Дизни, Том Круз, Џејми Оливер, Ентони Хопкинс, се едни од многуте имиња кои се споменуваат како дислексичари. Сите тие користејќи ги уникатните карактеристики на дислексијата како што се

живописната имагинација, гледањето на големата слика, интуицијата и креативноста дале исклучителен придонес во различни области. Нивните примери треба да бидат охрабрување за сите ученици и родители што имаат деца со дислексија. Ова покажува дека дислексијата не е трајна кочница за интелектуален напредок, туку состојба со која може задоволно да се живее и да се постигнуваат успеси во различни области. Нека примерите на успешните личности со дислексија бидат охрабрување и поттик и за сите просветни работници кои преку свои заложби можат да им помогнат на ученици кои имаат тешкотии со читањето и пишувањето. Можеби токму во тие ученици се крие некој генијален ум.

Анекс 1

Формулар за проценка и следење на ученик

Дата: _____

Име на ученикот:	
Датум на раѓање:	
Наставник:	
Години:	
Одделение:	
Забелешки:	

ЧИТАЊЕ (обележете ги сферите на тешкотии)

<ul style="list-style-type: none"> ☐ Не може да ги изговори непознатите зборови во текстот; ☐ Ги меша сличните букви (пр.: е/а , ц/ц , Е/Ш); ☐ Фонолошка свесност (делење на зборот на слогови и гласови); ☐ Не може да идентификува рими; ☐ Одбива да чита на глас; ☐ Прескокнува или додава букви или зборови;	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Заменува зборови; ☐ Недостаток на течност во читањето, бавно читање; ☐ Не сака да чита на глас; ☐ Се збунува од кратките зборови (пр.: од/до, над, под, за, на, во...); ☐ Разбирање на прочитаното; ☐ Чита еднолично не почитува интерпукциски знаци.
---	--

Дополнителни коментари поврзани со вештината на читање на ученикот

ПРОСТОРНА ОРИЕНТАЦИЈА И ВРЕМЕ (обележете ги сферите на тешкотии)

<ul style="list-style-type: none">
☐ Лошо чувство на насока (на пример, конфузија на лево и десно, проблеми со ставање на чевелот на соодветната нога – на помала возраст);
☐ Лоша просторна ориентација;
☐ Тешкотии со ориентација во времето (на пример, тешкотии да научат да го кажат времето, лошо организирање на времето, немање чувство колку време е потребно за одредена активност).
--

Дополнителни коментари за просторна ориентација и време

БРОЕВИ (обележете ги сферите на тешкотии)

<ul style="list-style-type: none"> ☐ Тешко памти редослед на броеви; ☐ Тешко го поврзува значењето на бројот со симболот за број; ☐ Проблеми со учење на математички факти; ☐ Превртување на броевите (639/693); ☐ Лошо формирање на броевите при пишување; 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Има тешкотии со разбирање на текстуални задачи; ☐ Може да разбере посложени математички концепти, а да има проблем со обични математички факти, собирање и одземање.
---	---

Дополнителни коментари за броеви:

МОТОРНИ ВЕШТИНИ (обележете ги сферите на тешкотии)

<ul style="list-style-type: none"> ☐ Лошата координација која резултира со очигледна несмасност; ☐ Тешкотии со самостојно облекување, фаќање, удирање и фрлање на топка (овие знаци се карактеристични кога е присутна и диспраксија); ☐ Има тешкотија да врзува врвки на патики, да закопчува копче или патент; ☐ Неправилно држење на моливот; ☐ Тешко трчање, скокање, прескокнување и др...

Дополнителни коментари за моторни вештини:

ПИШУВАЊЕ ПИСМЕНИ ЗАДАЧИ (обележете ги сферите на тешкотии)

<ul style="list-style-type: none"> ☐ Неопределена доминација на рацете ; ☐ Невообичаено држење на моливот; ☐ Неуреден и неразбирлив ракопис; ☐ Заменува визуелно слични букви; ☐ Пишува како што слуша(пр.: народ/нарот); ☐ Тешкотии со диктати; ☐ Тешкотии со препишување од табла или книга; ☐ Тешкотии со редоследот и организирање на идејата; 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Невообичаеност при пишувањето – наведете примери; ☐ Нема вештина за наученото да го пренесе на тест ☐ Буквите ги пишува наопаку; ☐ Погрешна примена на интерпукциски знаци и на граматички правила; ☐ Бавно пишува; ☐ Тешкотии при составување на реченици; ☐ Несоодветна должина на текстот; ☐ Тешкотија да започне со пишување на задачата; ☐ Напишаното не соодветствува со зададената тема.
--	--

Дополнителни коментари за пишување и писмени задачи:

ГОВОР И ЈАЗИК: (обележете ги сферите на тешкотии)

<ul style="list-style-type: none"> ☐ Проблеми со фонолошка свесност (тешкотии со рима и ритам, тешкотии со делење на зборот на слогови и гласови); ☐ Може да има одложен развој на говор; ☐ Говорни нерегуларности; ☐ Лоша артикулација; ☐ Збунувачки структура на речениците; ☐ Проблеми во наоѓањето на вистинските зборови, (овој проблем честопати продолжува и во подоцнежните фази на развојот); 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Мешање на слични букви по звучност во говорот (на пр. т / д, ж/ш, љ/њ, ќ/ѓ); ☐ Изразувањето на идеи, чувства и мисли може да биде дезорганизирано и лошо секвенционизирано; ☐ Не може да следи вербални упатства, особено низа од инструкции; ☐ Тешкотија за учење странски јазик; ☐ Монотонијата на гласот.
--	---

Дополнителни коментари за говор и јазик:**МЕМОРИЈА** (обележете ги сферите на тешкотии)

<ul style="list-style-type: none"> ☐ Може да памти сосема солидно додека не наиде на збунувачки стимул (буква, збор, врева, број); ☐ Има тешкотии да се запомни низа од броеви, букви или упатства; ☐ Проблеми со меморирање на азбуката, денови во неделата, месеци во годината и таблица за множење; ☐ Слаба меморија за табели / формули; 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Тенденција да се забораваат имињата на луѓе или предмети; ☐ Заборава што сакал/а да каже додека некој друг зборува; ☐ Се збунува во средината на реченицата додека зборува – заборава што сака да каже; ☐ Лоша работна-краткотрајна меморија (честопати при силна концентрација да го прочита правилно зборот, заборава што прочитал).
---	---

Дополнителни коментари за меморија:

--

ОБРАБОТКА НА ПОДАТОЦИ И КОНЦЕНТРАЦИЈА (обележете ги сферите на тешкотии)

<ul style="list-style-type: none"> ☐ Слаба концентрација / краток распон на внимание; ☐ Брзо губи интерес за примање на информации; ☐ Слабо одредува приоритети и не е вешт во организирање на работата; ☐ Бавно ги завршува зададените задачи; ☐ Има тешкотии со секвенционирање (на пример, редослед на букви, зборови, приказни, датуми, идеи, настани или следење на низа на инструкции);	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Променливост на способностите – она што го покажуваат како знаење денес, не значи дека истото ќе се случи и следниот ден. Променливоста може да биде од ден на ден или и од час на час; ☐ Не е во состојба да ги разбере посложените поставени прашања; ☐ Обработката на говорен и / или писмен јазик е бавна.
---	---

Дополнителни коментари за обработка на податоци и концентрација:

--

ОДНЕСУВАЊЕ (обележете ги сферите на тешкотии)

- Ниска мотивација за учење;
- Често се исклучува, изгледа дека не слуша и дека не ја следи наставата;
- Изгледа расеано;
- Има ниска самодоверба;
- Фрустрација поради сопствениот недостаток на добри резултати;
- Може да биде „одделенски клоун“ или да е екстремно повлечен;
- Брзо се заморува поради обемот на потребна концентрација и напор;
- Брзо се заморува;
- Ги вознемирува соучениците на час.

Дополнителни коментари за однесување:

Дали резултатите (оценките) кои ги постигнува ученикот соодветствуваат со вложениот труд ? Опишете!

Какви се социјалните врски на ученикот во училиштето?

Кои се силни страни на ученикот?

СОЗНАНИЈА ОД РАЗГОВОР СО УЧНИКОТ

МИСЛЕЊЕ НА ДЕФЕКТОЛОГОТ ЗА НАПРЕДОКОТ НА УЧЕНИКОТ (доколку работи на дополнителни часови со ученикот)

МИСЛЕЊЕ И ПРЕПОРАКИ ОД УЧИЛИШНИОТ ПСИХОЛОГ

МИСЛЕЊЕ И ПРЕПОРАКИ ОД УЧИЛИШНИОТ ПЕДАГОГ

--

Име, презиме и потпис

Наставник	
Психолог	
Педагог	
Дефектолог	

Анекс 2**ЛИСТА ЗА ПРОВЕРКА
(наменета за родители/старатели)**

Ученик : _____ Дата : _____

	Да	Не	Коментар
Дали некој во семејството има тешкотии со читање и пишување?			
Дали детето имало задоцнет говор?			
Дали детето има проблеми со видот?			
Дали детето има проблеми со слух?			
Дали детето има други развојни нарушувања? Ако има наведете од каков вид :			
Дали детето одбивало да гледа во книга уште од рана возраст?			
Дали има одбивност за одење на училиште?			
Дали имало видлив проблем за да научи да вози велосипед ?			
Дали има одбивност и тешкотии со облекување и пресоблекување ?			
Дали тешко врзува врвци на патики?			
Дали има проблем со комуникација со други деца и возрасни?			

Дали детето има проблем со фаќање и додавање на предмети?			
Дали има проблем при изразувањето (не може да се сети на соодветен збор) ?			
Дали има проблем со помнење и следење на инструкции ?			
Дали ги меша насоките лево-десно?			
Оценките во училиште не соодветствуваат со вложениот труд?			
Дали детето се жали на умор при читање или пишување?			
Дали се жали дека има тешкотии со пишување на диктати на училиште?			
Дали е детето е зависно од родителите при изработка на домашните задачи?			
Дали ученикот често испушта зборови кога чита на глас ?			
Дали има одбивност за читање на глас?			
Дали има проблем со визуелно следење на зборовите во текстот од лево кон десно?			
Дали често го губи редот при читање ?			
Дали се збунува на визуелно слични зборови (од-до, по-оп, со-ос, кос-сок, итн.) ?			

Дали има проблем со разбирање на прочитаниот текст?			
Дали чита многу бавно врз автоматско препознавање на зборовите ?			
Дали чита со монотон глас без да води сметка за интерпукциските знаци во текстот ?			
Дали ја доближува главата многу близу до текстот што го чита?			
Дали ги погодува зборовите после првите букви од зборот во текстот?			
Дали се жали на главоболки при читањето ?			
Дали има видлива разлика во изразување на идеите усно и писмено?			
Дали домашните задачи се неуредни?			
Дали ги искривува редовите при пишување?			
Дали прави грешки поради слаба визуелна перцепција (сабота-собата)?			
Дали испушта букви или употребува погрешна буква при пишување?			
Дали ги испушта интерпукциските знаци при пишување ?			

Дали е неправилен редоследот на идеите при пишување на текст?			
Дали меша мали и големи букви кога пишува текст ?			
Дали додава букви при пишување (дете – детето) ?			
Дали има проблем со учење на стихотворба?			
Дали има проблем да каже со кои зборови се римува одреден збор ?			
Дали има проблем да ги распознае слоговите во зборот ?			
Дали има тешкотии да каже кој збор се добива ако се испушти првата или втората буква од зборот (Врата –Рата, слон – сон) ?			
Дали често ги заменува самогласките (дома-дама, ребро- рабро)?			
Дали има тешкотии да го запомни редоследот на буквите во одреден збор ?			
Дали има тешкотија да каже на која буква завршува одреден збор?			

Родител:

(Со пополнувањето на оваа листа им помагате на наставниците да обезбедат соодветни образовни техники за поддршка на вашето дете)

Анекс 3

ГЕНЕРАЛНИ СТРАТЕГИИ ЗА ПОДДРШКА

Стратегија	Зошто е тоа потребно?
Применувајте мултисензорни стратегии при учење на буквите од азбуката!	Нека учениците ги формираат буквите од пластелин; Нека ги испишуваат во воздух, пред нив; Нека секое дете ја испише буквата со движење на прстот на грбот на другарчето; Дајте им инструкција да ја замислат буквата со затворени очи. Потоа нека ја напишат во тетратката. *Оваа стратегија со која дислексичните ученици лесно ќе ги научат буквите, а исто така е корисна и за сите останати ученици.
Објаснете им на сите ученици зошто е важно читањето и пишувањето на начин прифатлив за нив. Објаснете им дека буквите се симболи и кога ќе се наредат по одреден редослед претставуваат збор кој има свое значење. Поттикнете ги во исто време да го визуелизираат значењето на зборот и како тој се пишува.	На учениците со дислексија секогаш им е потребно да ја знаат суштината зошто нешто учат или работат. Тие размислуваат доминантно со слики, наспроти другите ученици кои размислуваат доминантно со зборови. Тие размислуваат со значењето на зборот – треба да создадат слика за она што ќе го прочитаат, додека останатите размислуваат со звучноста на зборот.
На почетокот на часот дадете краток преглед за она што следува како активност или краток преглед на лекцијата која ќе се предава. Исто така, многу корисно е на крајот од часот да се повторат најважните делови од лекцијата која ја предавал наставникот.	На овој начин на информирање поголема е веројатноста информациите да преминат од краткорочна меморија во долгорочна меморија. За ученик со дислексија е многу важно да ја добие големата слика, односно суштината на лекцијата пред да сè отпочне со деталите од градивото.
Никогаш не ги споредувајте учениците.	Секој ученик има свои предности и слабости. Поради своите слабости при вештините со читање и пишување, дете со дислексија лесно ќе ја изгуби самодовербата ако го споредувате со други.
Задачите за домашна работа секогаш треба да бидат запишани и да стојат доволно долго на таблата.	Вербалните инструкции може да не бидат запомнети или запишани од страна на ученик со дислексија.

Ученикот кој има дислексија треба да седи во клупата која е најблиску до наставникот.	На овој начин наставникот може да ја набљудува работата на ученикот одблиску и навремено да му пружи поддршка .
Кога пишувате на табла, водете сметка за растојанието меѓу зборовите.	Визуелната перцепција е нарушена кај учениците со дислексија, па тие често не можат да препознаат каде почнува и каде завршува зборот.
На ученикот не треба да му биде зададена задача да чита текст кој бара поголеми вештини од тие што ученикот ги има стекнато.	Мотивацијата е многу поголема доколку барањата не се високи . На тој начин ученикот ќе чита со задоволство. Ако ученикот премногу се труди околу секој следен збор што треба да го прочита, тој ќе го заборава значењето на она што е веќе прочитано.
На ученикот не треба да му се задава задача со која треба да чита на глас пред соучениците.	Доколку ученикот наиде на потсмевање од соучениците додека чита, тоа во голема мера ќе ја наруши неговата самодоверба.
Проверете дали ученикот има непознати зборови од текстот што го чита. Објаснете ги тие зборови многу трпеливо. Пофалете го ученикот за искреноста и за поставеното прашање.	Учениците со дислексија често пати знаат да бидат дезориентирани кога ќе наидат на непознат збор. Читањето после тој збор станува отежнато.
Оценувајте го и вложениот труд, а не само резултатот.	Учениците со дислексија трошат многу повеќе енергија при учењето. Тие го даваат максимумот од себе , за што треба да бидат наградени. Вакви постапки дополнително ќе го мотивираат.
Проверете го знаењето на ученикот со поставување на прашања доколку забележите дека не може да ги изрази своите знаења во пишана форма.	Честопати на овие ученици им е тешко да го изразат знаењето по писмен пат или да ги раскажат четивата по одреден редослед.
Никогаш не ги потенцирајте грешките со црвено пенкало.	Нема поголема болка за ученик со дислексија кога ќе му се врати тест прекриен со црвено мастило, во услови кога тој вложил повеќе труд од своите соученици за да го одговори тестот.
Пишувајте јасни , прецизни и кратки инструкции.	Учениците со дислексија можат многу лесно да се „изгубат во мноштвото од зборови“ и при тоа да се дезориентираат и да не запомнат ништо од кажаното.

<p>Направете проверка дали ученикот ја разбрал инструкцијата.</p>	<p>Охрабрете го ученикот со свои зборови да ви каже дали го разбрал вашето барање. Набљудувајте дали на пример: ја отвора книгата на страница 36 и дали почнува да ги заокружува сврзниците, како што сте ја задале инструкцијата. Понудете му помош доколку забележите дека не е сигурен. Доколку сте во можност обезбедете копија од предавањето што ќе му ја дадете на ученикот дома.</p>
<p>Редуцирајте го препишувањето од табла. Доколку тоа е неопходно тогаш обележете го секој ред со креда со различна боја, така што следењето ќе биде полесно.</p>	<p>Визуелното следење на редовите во текстовите или на табла честопати бара голем напор од ученикот. Различните бои на редовите им ја олеснува работата.</p>
<p>При презентација на материјалот користете илустрации, графикони или видео материјали додека го предавате градивото.</p>	<p>Дислексичните ученици создаваат асоцијации преку илустрациите и полесно учат. Всушност, ова е корисно и за учениците кои немаат дислексични тешкотии.</p>
<p>Обележете ги чекорите од инструкциите со точки со различна боја и во засебен ред.</p>	<p>Пример :</p> <ul style="list-style-type: none"> • За домашна задача : • На страна 25 • Момчето и виолината • Заокружи ги сите придавки
<p>Спречете ги надворешните вознемирувачки фактори</p>	<p>Честопати учениците со дислексија се вознемируваат и се дезориентираат кога ќе видат поголем обем на зададени задачи. Ова особено се случува при писмена проверка на знаењата. Сугерирајте му на ученикот да ги покрива со лист бела хартија прашањата кои не ги одговара во моментот. Една од можностите е да подготвите тестови со повеќе страници за овие ученици со по едно прашање на нив.</p>
<p>Обезбедете мирна атмосфера во училницата.</p>	<p>Некои учениците со дислексија ги перципираат сите звуци подеднакво. Звуците во позадина не им дозволуваат да се фокусираат на она што го зборува наставникот. Огромен е напорот што го вложуваат за да ги разграничат звуците.</p>

<p>Кога сакате нешто да му појасните на ученикот, седнете на клупата покрај него, наместо да седите на катедра или да стоите. Секогаш забелешките нека бидат со позитивна конотација. На пример: ова е добро, но ти секогаш покажуваш дека можеш уште подобро.</p>	<p>На овој начин ученикот ќе се чувствува псигурен и ќе почувствува дека наставникот го разбира и искрено сака да му помогне.</p>
<p>Секогаш пофалете го ученикот со дислексија кога ќе даде точен одговор или вложил труд за некоја зададена задача.</p>	<p>Пофалбата е основна алатка за подигнување на мотивацијата и самодовербата на учениците со дислексија.</p>
<p>Потенцирајте ги силните страни на ученикот со дислексија наместо тешкотиите.</p>	<p>Дислексијата со себе носи и многу дарби и предности како што се креативноста, интуицијата, решавање на проблеми и критичко размислување, живописна имагинација и способност да се види суштинското значење на работите. За дислексичарите карактеристично е да ја гледаат големата слика наместо деталите. Со ваквиот пристап дополнително ќе ја зголемите мотивацијата.</p>

КОРИСНИ ЛИНКОВИ

www.disleksija.org.mk

www.disleksija-info.com

www.disleksija.com.mk

www.understood.org

www.dyslexia.com

www.dys-add.com

www.dyslexiaida.org

www.bdadyslexia.org.uk

www.madebydyslexia.org

www.american-dyslexia-association.com

www.dyslexiaassociation.org.au

www.dyslexia.ie

www.ideasplano.org

www.dyslexiaaction.org.uk

www.dyslexia.yale.edu

www.inoptimum.com.mk

www.disleksija-info.com

www.disleksija.org.mk

Проектот "Инклузивни образовни политики за учениците со дислексија" е финансиран од Фондацијата Отворено општество - Македонија. Содржината на овој прирачник е единствена одговорност на авторот и на Здружението за дислексија АЈНШТАЈН, и на ниту еден начин не може да се смета дека ги изразува гледиштата и ставовите на Фондацијата Отворено општество - Македонија.

